

Pálosaink, a fehér barátok Pécs, 2015. február 5.

A *Pálosaink, a fehér barátok* című kiállításához csatlakozó tudományos konferencia a Pécsi Tudományegyetem (PTE) Egyháztörténeti Kutatóközpontja, a Magyar Pálos Rend és az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) szervezésében valósult meg. A tanácskozásnak a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara adott otthont.

A szimpózium megnyitóján Fedeles Tamás, a PTE Egyháztörténeti Kutatóközpontjának vezetője köszöntötte a megjelenteket. Ismertette a konferencia létrejöttének körülményeit, amelynek finansiális háttérét a Magyar Pálos Rend biztosította, hangsúlyozta a pálos hagyatékek fontosságát, amelynek ápolása, feltárása, közkinccsé tétele fontos feladat. P. Csóka János OSPPE a Magyar Pálos Rend tartományi elöljárója felhívta a figyelmet a kettős évfordulóra: 80 éve indult újra a rend élete Magyarországon, valamint 25 éve a rendszerváltás után kezdődött el ismét a szerzetesi élet hazánkban. Ezt követően Fischer Ferenc professzor, a PTE BTK dékánja üdvözölte röviden a megjelenteket, majd pedig Káldos János, az OSZK főigazgatóhelyettese vette át a szót. A megnyitó beszédek sorát Sarbak Gábor, az MTA OSZK Res Libraria Hungariae, Fragmentum Codicum Kutatócsoport főmunkatársa, a konferencia fő szervezője, a pálos rend történetének elkötelezett kutatója, valamint a kiállítás egyik kurátora zárta.

A délelőtti szekció F. ROMHÁNYI BEATRIX (tanszékvezető egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem,) *Hermitae, monachi, frates. Szempontok a Pálos Rend középkori történetéhez* című előadásával vette kezdetét. Mondandóját Gyöngyösi Gergely Vitae Fratrumának a pálosok eredetére vonatkozó forrásainak elemzésével indította. Említette a pálos közösségek korai történetére vonatkozó eredeti oklevelek csekély számát, kiemelve, hogy az első pálosokat említő írott kútfő 1221-ből származik. Ezt követően a pálosok szerzetesrendeken belüli helyéről, illetve az európai remeterendekről adott átfogó képet. Kitért a 13. században alapított új szerzetesi közösségek jelentőségére, eredetére. Előadásának utolsó harmadában a magyarországi remeteközösségekre fókuszált a korunkra maradt források elemzésének segítségével. Konklúziójában arra hívta fel a figyelmet, hogy a magyarországi remeteségek megjelenése teljességgel az európai folyamatokhoz illeszkedett, így ezekkel kapcsolatban nem beszélhetünk megkésettiségről, továbbá hangsúlyozta, hogy sem az Ágoston-rendi remetét, sem pedig a pálosokat a 14. század végétől nem tekinthetjük remeterendeknek, sokkal inkább „pseudo-koldulórendként” működtek.

BENKŐ ELEK (igazgató, MTA BTK Régészeti Intézet) *A Szentkereszt remetéinek korai kolostorai a Pilisben* címmel megtartott előadását egy, a Pilist ábrázoló fotóval indította. Felvázolta a királyi kolostoralapítások, továbbá a Pilis pálos közösségei létrejöttének körülményeit. A pilis-szentléleki pálos szerzetesház rekonstruált alaprajzán szemléltette arra hívta fel a figyelmet, hogy e kolostorok beosztása rendkívül közeli analógiáját nyújtják az Arpádok udvarházainak régészeti feltárások segítségével elkészített alaprajzai. Az előadó új és felettébb figyelemreméltó információkat osztott meg a kesztölc-klastrompusztai kolostorról, ahol

2013-ban került sor a káptalanterem teljes régészeti feltárására. Végezetül pedig a kolostori halastó kutatásával kapcsolatban osztott meg érdekes információkat a hallgatósággal.

A következő, ugyancsak archeológiai témájú előadást BENCZE ZOLTÁN régész (osztályvezető, Budapest Történeti Múzeum) tolmácsolásában halhatták a résztvevők. Az évtizedek óta a budaszentlőrinci szerzetesház kutatását irányító szakember referátumában (*Budaszentlőrinc, a középkori pálos főkolostor*) a kolostor történetét, valamint napjainkig tartó kutatástörténetét tekintette át. Az átfogó kép felvázolását a prezentáción bemutatott rajzok, ábrák, rekonstrukciók és fotók tették szemléletessé.

A délelőtti szekció középkori tematikájú előadásainak sorát FEDELES TAMÁS (egyetemi docens, PTE) referátuma zárta. *A késő középkori főúri devóció és a pálosok* címmel megtartott prezentációjában lényegre törő tömörséggel tekintette át, hogy a késő középkori Magyar Királyság területén mely főúri családok, mikor, hol, mely céllal alapítottak pálos kolostorokat, milyen mértékben támogatták e magyar alapítású szerzetesi közösséget, s e magatartásnak melyek voltak a legfontosabb motivációs tényezői. Ez utóbbiak közül három főbb kategóriát emelt ki: az előkelők uralkodói mintakövetését, az alapítók-támogatók reprezentációját, valamint devocionális igényeit.

A szimpózium délutáni ülészaka két művészet- és építészettörténeti prezentációval vette kezdetét. Elsőként BAKU ESZTER művészet-történész (doktorjelölt, Budapesti Műszaki Egyetem) mutatta be *Weichinger Károly és a pécsi Pálos templom és kolostor építése* című rendkívül igényes prezentációját. Elsőként egy átfogó képet vázolt fel a 20. század első felének templom-építészeti stílusairól, majd pedig Weichinger Károly, Kossuth-díjas építész pécsi munkásságát ismertette. Mondandóját tervrajzok és korabeli fotódokumentációval tette szemléletessé, nagymértékben segítve annak befogadását. E témához szorosan kapcsolódott PRAKFULVI ENDRE (tudományos kutató, Lechner Lajos Tudásközpont) beszámolója, aki *Weichinger Károly és Pécs* című előadásában mutatta be, hogy Weichinger miképpen nyerte el a pécsi pálos templom tervezési feladatait. Bemutatta továbbá az építési folyamatokat, és az elkészült templom jelentőségét Pécs városképében. Végül felhívta a figyelmet a Magyar Építészeti Múzeum Weichinger Károly munkásságával kapcsolatos gazdag anyagára, amely további kutatási lehetőségeket rejt magában.

Egy rövid diszkussziót és szünetet követően, BOJTOS ANITA (doktoranda, Pázmány Péter Katolikus Egyetem) *Eszmény és hivatás: pálosok a katolikus megújulásban* című előadását hallhatták a konferencia résztvevői. A referátum betekintést nyújtott abba a nagyobb lélegzetű munkába, amely a magyarországi pálos szerzetesek koraújkori prozopográfiai adatbázisának összeállítását célozza. Ennek segítségével ugyanis részletes képet kaphatunk a szerzetesrend 17. századi újjáéledéséről, a katolikus vallásosság megújulásában játszott szerepéről. Néhány szemléletes példával illusztrálta az előadó az 1646 és 1652 között szerzetbe lépett rendtagok életpálya-típusait.

DAMÁSDI ZOLTÁN (levéltárvezető, Pécsi Püspöki és Káptalani Levéltár) *Pálos emlékek a Pécsi Egyházmegyei Levéltárban* című prezentációjában a Pécsi Püspöki Levéltár pálosokra vonatkozó iratanyagának általános

ismertetésén túlmenően számos érdekes, eleddig nem kutatott dokumentumra, valamint 20. századi fotóra hívta fel a kutatók figyelmét.

HORVÁTH ISTVÁN (levéltáros, Egeri Főegyházmegyei Levéltár) *A jakabhegyi konfraternitás szabályzata* című előadásával betekintést nyerhetett a hallgatóság a pécsi helytörténet szempontjából fontos újkori vallásos társulat életébe. A szabályzat (melyet az előadó részletesen ismertetett) kétségkívül jó támpontokat nyújthat a történészek számára.

Az utolsó előadó, LANTOSNÉ IMRE MÁRIA a vallásos néprajz elismert kutatója (Pécs) *A Lyceum templom a legújabb kutatások fényében* című előadásával a pécsi pálosok számára vitathatatlanul fontos szerepet betöltő templom, illetve a rend újkori visszatelepülését követő történetébe nyújtott bepillantást. Emellett a beszámoló a szerzetesi közösség újkori pécsi történetének hagyatékát is érintette, figyelemmel kísérve az ehhez kapcsolódó személyek hasonló jellegű, és/vagy térben és időben közeli tevékenységét.

Ezt követően került sor az elhangzottak rövid diszkusziójára, majd pedig a szekciók munkáját levezető Sarbak Gábor röviden értékelte a valódi interdiszciplináris keretek közt zajlott tudományos tanácskozás új eredményeit, köszönetét fejezte ki a meghívott kutatóknak munkájukért, illetve a rendezvényen mindvégig nagyszámú érdeklődő hallgatóságnak a jelenlétéért.

A konferencia másnapján az előadók közös szentmisén vehettek részt a Pálos templomban, majd ezt követően Sudár Annamária és Sarbak Gábor, a kiállítás kurátorai a konferencia résztvevőinek bemutatták a pécsi Modern Magyar Képtárban *Pálosaink, a fehér barátok* címmel megrendezett kiállítást. (Az azonos címmel 2015-ben megjelent katalógust az említett kurátorok szerkesztették.) A minden szempontból sikeresnek mondható szimpózium előadásaiból – annak érdekében, hogy az új tudományos eredmények mielőbb közkinccsé váljanak – 2015 folyamán tanulmánykötet megjelentetését tervezik a szervezők, amelyre nagy várakozással tekintünk.

(ism.: Csécsi Gábor – Illés Kornélia – Kovács István)